

M 14014:1-58

Landskap: Skåne

Upptecknare: Lisbeth Malmberg

Berättare: Varje avsnitt inleds med berättarens namn

Stad: Malmö

Uppteckningsår: 1956

Hamnarbetare, sid 1-58

Efter frågelista från fil lic Allan Nilsson i Göteborg (ungefär samma lista som Göteborgs historiska museums om "hamnarbetare" utgiven 1953)

Foton på sid 57-58, neg nr IV:12:99, IV:12:100

Berättare: Oskar Fors, stuveriarbetare, Hantverkargatan 15 b i Malmö, född 1881 i Kristianstad

Föräldrarna och barndomshemmet

Min far var stalldräng i Uddarp och född i Skepparslöv. Var mor var född någonstans minns jag inte. Far dog när jag var 3 år och mor när jag var 8 år. Sedan mor dött kom jag till en bonde i Skepparslöv och de närmaste åren flyttades jag från den ena bondgården till den andra. Det var en fruktansvärd tid.

Arbetet i hamnen

När jag blivit lite äldre, begav jag mig till Kristianstad där jag arbetade ett tag på bygge. Sedan var jag i 4 år husar i Helsingborg. Efter det var jag en tid i Köpenhamn och grovarbetade. År 1906 kom jag till Malmö och började i hamnen 1908 för att stanna där till 1949, då jag pensionerades. Jag hamnade där, eftersom det behövdes folk och jag kände en del av arbetarna sedan tidigare. Jag fick vara med om att lossa allt, för arbetet delades ut allteftersom man stod i tur. Under årens lopp underlättades arbetet avsevärt medelst maskiner. Något arbete vid sidan om kunde man inte ta, även om det inte fanns något att göra i hamnen. Man måste nämligen alltid passa på sin tur, annars blev man överhoppad. Övertidsarbete och nattarbete förekom då och då, om en båt måste bli klar fort. Jag kan inte säga annat än att jag har trivts bra med mitt arbete.

Bostadsförhållanden

Innan vi flyttade hit till Hantverkargatan (1 rum + kök), bodde min hustru, våra 2 barn och jag under 22 år i en kolonistuga, som från början varit en kiosk. Efterhand byggde jag själv till den så att den kom att omfatta 2 rum och kök. När sedan Folkets Hus skulle byggas, låg vår koloni ivägen och vi måste lämna den. Min hustru har arbetat i Solidars (kooperativ förening) kök.

Berättare: Nils Nilsson, stuveriarbetare, Pilgatan 18 i Malmö, född 1883 i Andrarum

Föräldrarna och barndoms hemmet

Min far var skomakare och född i St Hammar men bosatt i Andrarum, sedan han var gift. Var min mor var född minns jag ej. Hemma hade vi bara 1 rum. Det hade öppen spis, där maten lagades. Något särskilt kök fanns nämligen inte. Rummet var enkelt möblerat med liggplatser och en skänk. På vintern hade far också sin verkstad där, men på sommaren arbetade han i ett skjul ute på gården. Så länge maten räckte bestod den mest av sill och potatis. När jag var 6 år blev jag trädgårdselev vid Kristinehovs gård och där stannade jag ända till konfirmationen. Skolgången fick ske så gott den kunde under vintern.

Arbetet i hamnen

När jag konfirmerats tog far med mig till Köpenhamn, där jag den första tiden arbetade i gartneri och sedan sysslade med en del olika saker. 1903 värvade jag mig i Kristianstad men for efter 3 år till Malmö, där jag i några år hade olika anställningar. 1910 började jag som hamnarbetare för att sedan stanna i det yrket. Den första tiden arbetade jag på östra sidan, där det lossades styckegods, men sedan Malmö Dragarelag, som var ett kooperativt företag, och Stuveribolaget, som var enskild firma, slagits samman 1925, kom jag att lossa även kol. Ett styckegodsgång bestod av 10 man, 5 på båten och 5 i land. Vid spannmålslossning fanns det förstås fler arbetare ombord. Arbetet fördelades till en början efter rundgångssystemet, dvs man fick arbete efterhand som man hade anmält sig. Omkring 1917 började man sätta upp statistiklistor varje vecka, efter vilka arbetet delades ut, så att inte somliga skulle tjäna mer än andra. De olika arbetena betalades ju olika, beroende på vad som lossades och hur mycket. Under de första åren lossades allt av handgång med vinschar. Styckegods kördes på småkärror, säckgods fick bäras. Men redan då fanns det 4 st kranar som lossade foderkakor. 1914 byggdes den första kollossningskranen med gripskopa och sedan kom den ena kranen efter den andra. Vid slutet av 1920-talet lossades all kol och koks med gripskopor och i mitten av 1930-talet arbetade enbart kranar också vid styckegodslossningen. Handgängen hade då försvunnit fullständigt.

Under de första åren var det dödsåsong sommartid, men med tiden kom arbetet att fördelas jämnare på året. Stränga isvintrar kunde det förstås vara svårt, och då fick man ta annat arbete, om man kunde få något. Lönen var 50 öre i timmen när jag började och 2,05 kr i timmen när jag slutade. Ackordsarbete förekom den första tiden, om det var 100 ton av samma varuslag i en lucka. På 1920-talet blev det ackord på alla utrikesbåtar. På inrikesbåtar var det då ackord, om det var 50 tons omsättning på båten. Arbetstiden var till en början 9 ½ timme per dag, från kl 6 f m till kl 6 e m. Lunchrasten var på 2 ½ timmar. Senare minskades arbetstiden till 9 timmar och 1920 infördes 8 timmars arbetsdag från kl 7 f m till kl 5 e m. Obegränsat övertidsarbete förekom då en större båt löpte in i hamnen, och man kunde då få arbeta hela nätterna också. Senare blev övertidsarbetet reglerat till bestämda tider. Jag har trivts bra med mitt arbete utom de sista åren, då det kom för många "cigarrettpojkar", dvs sådana som mest stod och rökte och lät de andra arbeta, in i arbetslaget. Men dessförinnan var andan hamnarbetarna emellan mycket bra.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Jag är gift och jag och min hustru har bott i denna lägenheten sedan 1929, där vi har 1 rum och kök. När jag blev ordinarie var den fasta stammen vid östra sidan bara 60 man stark, och endast omkring 50 % var med i fackföreningen. Det är lätt att förstå att den inte hade mycket att säga till om då. Men senare blev anslutningen hundraprocentig. Mot slutet av 1930-talet uppdelades hamnarbetarna i den ordinarie A-kåren, den extra B-kåren samt ytterligare en extra C-kår. Extraarbetarna röstades först in av de ordinarie i A-kåren, men sedan skedde nyintagningen dit efter matrikel. Fackföreningsstyrelsen valdes allmänt på årsmötet och bestod av 7 man, ombudsmannen inräknad, samt 3 revisorer. Jag själv har varit revisor där i 26 år.

Berättare: Anders Nilsson, stuveriarbetare, Zenithgatan 1 b i Malmö, född 1879 i Vollsjö

Föräldrarna och barndoms hemmet

Min far var småbrukare och född i Lövestad. Mor var född i samma trakt, men jag minns inte exakt var. Far hade en liten jordbit i Brösarp (i Vollsjö sn), men den var inte stor nog att försörja hustru och 5 barn på. Därför var han om somrarna ute på torvmossar och dikade.

Arbetet i hamnen

Efter att ha arbetat hos olika bönder i min hemtrakt sedan 8 års ålder, gjorde jag 1900-1901 min värnplikt vid Revinge. 1902 kom jag till Malmö, där jag hade ett par olika jobb, hos en trädgårdsmästare och hos en åkare, innan jag slutligen blev hamnarbetare år 1912. Det var en granne till mig, som var förman vid hamnen och som övertalade mig att börja där. Jag kom att arbeta med både kol- och styckegodslossning. Kollossningen var ett smutsigt arbete och det fanns inga tvättmöjligheter på hamnområdet, utan man fick dra smutsen med sig hem. Vid kollossningen hände också många olyckor på de höga, skrangliga landgångarna. Ibland kunde man få gå i månader utan arbete och utan att få ett öre. Något annat arbete då var det svårt att få, eftersom man inte kunde bli borta från de 3 upproppen per dag. Då blev man nämligen överhoppad, om ett fartyg händelsevis hade kommit in. Timlönen var den första tiden 50 öre, men annars arbetades det mest på ackord. Övertidsarbete var vanligt och man visste aldrig när man kunde komma hem. Egentligen har jag inte trivts i hamnen, men det fanns inte annat arbete att få. En fördel var ju att det var så fritt, att man själv kunde få bestämma när man ville arbeta.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Jag är gift och har 2 barn. Sedan 1928 har jag bott här vid Zenithgatan, där jag har 1 rum, kök och hall. Min hustru har inte haft förvärvsarbete. Jag tycker inte att sammanhållningen mellan kamraterna i hamnen har varit den allra bästa. Sprit nyttjades alltför mycket och så fort det blev en väntestund "skramlades" det till 1 liter brännvin. Själv har jag inte deltagit i något föreningsliv, men jag vill minnas att kamraterna hade bildat en idrottsförening, som t o m hade en fotbollsplan på hamnområdet.

Berättare: Karl Anders Andersson, stuveriarbetare, Monbijougatan 14 i Malmö, född 1885 i staden

Föräldrarna och barndoms hemmet

Far var född i Esperöd och mor i Malmö, där far sedermera blev byggnadssnickare. Hur det såg ut hemma kan jag inte minnas mycket av, men för det mesta hade vi 2 rum och kök, så vi hade det ganska gott ställt. Maten var vanlig husmanskost, som mest bestod av havregröt, soppor, sill och potatis. Middagen åt vi alltid på kvällen, när far kommit hem från arbetet. På söndagarna bar vi i regel andra kläder än de vi hade på vardagarna. När jag skulle konfirmeras, var jag redan ute och tjänade pengar, så konfirmationskostymen fick jag bekosta själv.

Arbetet i hamnen

Då jag slutat skolan, gick jag en tid i snörmakerilära och arbetade sedan i ett par olika fabriker. Någon exercis har jag inte gjort. År 1903 började jag arbeta i hamnen och stannade där tills jag pensionerades 1948. Att jag började där, kom sig av att det just då var mycket ont om arbete på annat håll. Jag vankade omkring i hamnen och blev tillfrågad av en förman, om jag ville ha ett jobb. Sedan fortsatte jag av bara farten. Av de kamrater jag hade tidigare blev de flesta hantverkare. Mitt arbete bestod i början uteslutande av kol- och kokslossning, ibland också timmerlossning, men sedan Malmö Dragarelag, som skötte styckegodslossningen, och Malmö Stuveribolag, som hade hand om kol, koks och timmer, slogs samman någon gång på 1920-talet, fick man mycket skiftande uppgifter. Då fick man lossa allt från synålar till bilar. Under kollossningen var arbetslaget tidigare uppdelat i 6 grupper: 1) frambärarna, som skyfflade fram kolen till 2) mätaren, vilken höllde kolen i tunnan. Varje tunna rymde 1 ½ hektoliter kol. Vidare 3) påhuggaren, som hängde upp tunnan på vinschkroken. Dessa 3 (eller flera, beroende på frambärarnas antal) arbetade alltså nere i lastrummet. Uppe på däck stod 4) vinschkarlarna och 5) avbäraren. Den senare hade att haka loss tunnan och hälla kolen i en skottkärra. Här tog 6) rullarna vid och körde kolen in på någon av de 4 tomtarna. Varje tomt var cirka 80 m lång. Om man arbetade efter mörkrets inbrott, användes s k bulldoggar, en sorts lampa som bara bestod av en behållare för fotogen och en grov veke. Dessa bulldoggar hängdes på parisarbockarna, på vilka landgångarna vilade. Landgångarna kallades 15-alningar eller 12-alningar, alltefter längden. Vid timmerlossningen användes ett slags klubb, som kallades prosten, för att slå ner timret i rätt läge. Då jag började i hamnen fanns där redan 2 ångkranar, byggda 1897-98. De användes vid kollossning, men räckte inte till på långa vägar, utan landgång fick oftast anlitas. Senare kom elektriska kranar och de gamla ångkranarna blev då omoderna och revs omkring 1925. Kollossningen nu går inte till som på den gamla tiden. Nu får alle man stå nere i lastrummet och lämna fram kol till grävskoporna.

Var det bara isfritt, fanns det väl så mycket att göra i hamnen på vintern som på sommaren. Men frös det till, så fick man söka arbete på annat håll: i torvmossar, på byggen o dyl. Man började arbetet kl 6 på morgonen och slutade inte förrän kl 18 på kvällen. Dessemellan hade vi 1 ½ timmes middag och ett par kafferaster, så att dagen blev indelad i 4 kvarter. Lönen var 1,12 kr per kvarter, alltså 4,50 kr om dagen. Bland kollossarna var det frambärare och påhuggare som hade daglön, medan mätare, avbärare och rullare arbetade på ackord. Mätarna hade 2 öre tunnan för små kol och 3 öre tunnan för stora kol. Avbärarna hade 1 kr för 100 tunnor och jag tror att rullarna hade något liknande. Om en båt hade bråttom, blev det övertidsarbete och man kunde också få arbeta

långt in på natten. Men övertidsarbete förekom inte så ofta som på de senaste åren. Man skulle kunna kalla hamnen en uppsamlingsplats, för dit kom folk från alla yrken: skräddare, skomakare, kypare, soldater, alla avdankade. De blev först extrakarlar och så småningom ordinarie, om de orkade med arbetet. Och var de bara renhåriga, accepterades de av oss andra. Det var ett prima yrke med friluftsliv från morgon till kväll.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Jag och min familj har flyttat så ofta, att jag inte kan minnas någon lägenhet som jag kan ge en beskrivning av. Om man hade bussiga förmän, gick knoget dubbelt så lätt. Jag minns särskilt en hygglig bas som kallades "Skurborsten", för att han en gång i tiden varit badmästare. Kamraterna var för det mesta bussiga, men det fanns ett och annat rötägg, som slogs och söp och som var orsak till att vi alla fick namnet "hamnbusar". Någon annan förening än fackföreningen har jag aldrig tillhört, men en del av mina kamrater hade bildat en fotbollsklubb som kallades Stuvarna.

Berättare: Jöns Roy, stuveriarbetare, Slussgatan 17 i Malmö, född 1871 i Skabersjö

Föräldrarna och barndomshemmet

Båda mina föräldrar var födda på Skabersjö gods, där far blev stalldräng och mor brygghuspiga. Vi bodde på godset i 1 rum och kammare. Maten fick lagas inne i rummet, som hade öppen spis och järnugn. Ovanpå järnugnen fanns ett plåtskåp, som man använde för att hålla maten varm. Ibland fick vi gå och plocka spillning från kor för att elda med. I rummet hade vi bl a en utdragssoffa och en judaklocka. På golven fanns inga mattor, utan där strödde man vit sand och ene. Mor och far fick betalning från godset in natura. Kläder var det dåligt med. Man gick alltid i träskor och några finare kläder förekom inte. Min konfirmationskostym, som jag fick av grevinnan, syddes upp i godsets vävstuga.

Arbetet i hamnen

På godset började jag vakta svin redan när jag var 8-9 år gammal, och hjälpte senare till med lite av varje. När jag blivit 17 år reste jag till Malmö och värvade mig vid husarerna. Efter 4 år där tog jag avsked och arbetade sedan på olika ställen. I hamnen började jag 1898 och stannade tills jag var 75 år. Att jag började där berodde på en tillfällighet. Jag hade nämligen en bekant, som arbetade där och som föreslog mig att också komma dit. I början lossade jag kol. Det var ett styvt och smutsigt arbete. Arbetsuppgifterna växlade: man fick i tur och ordning vara rullare, mätare, vinschman, avbärare och påhuggare. Mätaren mätte upp kolen i en tunna, påhuggaren hakade tunnan på vinschen, vinschmannen halade upp den, avbäraren hakade av den och rullaren rullade in kolen på tomten. Kollossningen skedde på hamnens västra sida. Senare fick jag också vara med om styckegodslossning på hamnens östra sida. Det var ett betydligt renare arbete. På den tiden var det inte ordnat med omklädningsrum och dusch där nere i hamnen.

När hamnen var igenfrusen så att inga båtar kunde komma in, gick man på "stampen" med det man kunde avvara och fick svälta för resten. Det var nämligen ont om annat arbete. Någon

gång kunde man få jobb som timmerhuggare. Den lön vi fick i hamnen var i början inte stor, cirka 1,50 kr om dagen. Men det har varit många strejker, en gång 7 månader i sträck, och lönen har väl nu stigit till 5 a 6 kr/timmen. Övertidsarbete förekom då och då, nattarbete mera sällan. Ibland arbetades det också om söndagarna. Det var ett fritt liv. Ibland då man inte hade något att göra i hamnen, kunde man ligga i någon park och ha det skönt. Men det var hårt många gånger. Jag kan inte riktigt skildra, hur svårt det var.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Här vid Slussgatan har jag bott i 38 år (skiss bifogad). Jag och min hustru har 2 barn, som är vuxna nu. När jag förr i tiden var utan arbete, hjälpte min hustru till att skaffa pengar genom att städa på olika ställen. Bland kamraterna i hamnen var det god sammanhållning, kanske då och då lite "gnabb" och avundsjuka. Kolingar fanns det gott om. Jag och en del av mina kamrater tillhörde gymnastik- och atletklubben Enighet, som startades på 1890-talet.

Berättare: Nils Hugo Svensson, stuveriarbetare, Edvard Lindahls gatan 14 c i Malmö, född 1875 i Frenninge

Föräldrarna och barndoms hemmet

Mina föräldrar var födda i Lövestad, där far var lantbrukare. Då jag var 12 år, flyttade de till Malmö och stannade sedan resten av sitt liv där. Far övergick då till att bli grovarbetare. Det var många gånger ont om arbete på den tiden, så vi kunde ha det ganska besvärligt hemma vad mat och kläder beträffar. Men min konfirmationskostym fick jag i alla fall av far.

Arbetet i hamnen

Sedan jag slutat skolan – jag var 12 år då – var jag ute på sjön och fiskade, tills jag blivit ungefär 18 år. Då tog jag arbete i hamnen, eftersom det var det enda stället där det fanns arbete att få. Jag blev lossare och bar både styckegods och kol. Året om hade vi att göra. Särskilt på vintern behövdes det kollossning, så länge det var isfritt. Men om inte båtarna kunde komma in i hamnen för isen, fick man söka arbete på annat håll: på byggen eller i lantbruket, där det behövdes hjälp. Det fanns både ackords- och daglön i hamnen och arbetstiden var från kl 6 f m till kl 18 e m med 4 uppehåll. Övertid och nattarbete förekom bara, om en båt måste göras färdig, men oftast var det inte så bråttom på den tiden. Omväxlande var arbetet i alla fall. Ständigt var det något nytt man skulle gå på, och högst 3 a 4 dagar arbetade vi på en båt.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Jag är ogift och har mestadels bott inneboende. Därmed följde att jag flyttade mycket ofta. Det var ett gott kamratskap mellan oss stuvare. Oftast kände vi inte varandra till namnet, det var bara öknamnen som gick. En kallades t ex "Ontförågå", en annan fick heta "Spöket", eftersom han såg så hemsk ut.

(P g a berättarens starka åderförkalkning har intervjun blivit något ofullständig.)

Berättare: Martin Natanael Andersson, stuveriarbetare, Kungsgatan 2 b, född 1881 i Hajom

Föräldrarna och barndoms hemmet

Båda mina föräldrar var födda i Västergötland, far i Hajom och mor i Sätilla. När de gifte sig, övertog far skötseln av mors fädernegård i Sätilla. Vi var 11 syskon hemma.

Arbetet i hamnen

Innan jag exerceerade var jag hemma på gården och hjälpte till. Därefter var jag i Göteborg och körde hästar hos en åkare. 1909 kom jag till Malmö och började i hamnen, där jag sedan stannade till 1949. Jag arbetade främst på västra sidan med kol- och kokslossning. Jag kom att börja i hamnen, eftersom det var det enda stället där det fanns gott om arbete. I början fanns det bara några få kranar och det mesta arbetet skedde via handgång. Då fanns det ingen plats som man kunde slå sig ner på, om man måste vänta på arbete, och inte heller några tvättmöjligheter. När det inte fanns arbete i hamnen fick man söka sin utkomst på annat håll. Jag har då bl a arbetat med trädgårdsmästeri. Timlönen var i början 50 öre, men det var vanligare att man arbetade på ackord. Övertids- och nattarbete förekom inte så sällan. Jag har trivts bra med arbetet i hamnen, kanske främst för att det var så omväxlande. Kamraterna var i regel trevliga och lojala.

Berättare: Axel Nilsson, stuveriarbetare, Bredgatan 5 i Malmö, född 1876 i Landskrona

Föräldrarna och barndoms hemmet

Min far var sjöman och omkom på havet. Var han var född vet jag inte, men mor var född i Ystad. Sedan far dött, flyttade mor till Danmark och gifte om sig. Jag uppfostrades då hos mina morföräldrar här i Malmö. Min morfar var skeppstimmerman.

Arbetet i hamnen

När jag slutat skolan, gick jag i repslagarlära tills jag var 15 år. Då slutade jag, eftersom jag inte trivdes där, och började istället i hamnen. Där kom jag att arbeta med all slags lossning. Ibland kunde det hända att det inte fanns något att göra i månader, och då fick man söka sig arbete på annat håll, om det fanns något. Men många gånger var det mycket svårt. Lönen var till en början 2,50 kr om dagen men steg ganska snart till 3 a 4 kr per dag. För väntetid hade vi 6 kr i veckan. All rullning och mätning skedde på ackord. Övertids- och nattarbete var vanligt. Det kunde hända, att man arbetade 1 ½ dygn i ett sträck. På vintrarna var det mest att göra och då behövdes det extrafolk. Många hantverkare sökte sig då till hamnen. För att underlätta bärningen av styckegods använde man sig av s k trucksare, bestående av ett handtag och 2 krokar. Till kolen användes engelska spetskyfflar, för att man skulle kunna bryta upp dem. Jag vet inte om jag kan säga, att jag har trivts med mitt arbete, men man var ju tvungen att försörja sig och familjen, och så var det väl vanans makt som gjorde att man stannade kvar.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Min hustru och jag har 12 barn. Vi har bott här vid Bredgatan i 33 år och har 2 rum och kök. Det har varit trångt, men gått har det gjort i alla fall. Svårt har det varit med pengar många gånger, men ibland hjälpte jag några fiskare nere i hamnen, så att jag fick lite fisk med mig hem till middag. Det var ofta mycket riskfyllt att arbeta i hamnen. Olyckshändelser på de höga landgångarna till kolbåtarna var vardagsmat. Men det var ett riktigt fint kamratskap, även om spriten många gånger blev orsaken till bråk. I början tillhörde jag 40-mannalaget eller Dragarelaget och vi fick dragarebok av polismästaren. Senare slogs Dragarelaget samman med Stuveribolaget.

Berättare: Gustav Julius Jönsson, stuveriarbetare, Stenbocksgatan 19 i Malmö, född 1883 i Helsingborg

Föräldrarna och barndomshemmet

Min far var född i Glumslöv, men min mors födelseort känner jag inte till. Far var grovarbetare i Helsingborg. Eftersom familjen flyttade ovanligt mycket, kan jag inte ge en exakt beskrivning av hur hemmet såg ut, men det var mycket torftigt och dessutom trångt, vi var nämligen 5 barn. Maten var enkel. Jag minns särskilt, att man på den tiden för 50 öre kunde köpa en svinrygg att koka soppa på för många dagar. I vardagslag gick vi pojkar i blåkläder, men hade i regel en finare kostym för söndagarna.

Arbetet i hamnen

Jag har sysslat med åtskilligt i mina dagar. Före exercisen var jag vid ett glasbruk, tunnbindarelev, springpojke och trädgårdselev. Efter exercisen var jag byggnadsarbetare, brunnsborrhare och ett tag rallare i Danmark. 1913 kom jag till Malmö och började arbeta i hamnen på östra sidan, där det lossades styckegods.

(Intervjun fick här avbrytas p g a berättarens hälsotillstånd.)

Berättare: Axel Wilhelm Persson, stuveriarbetare, Lundavägen 67 i Malmö, född 1879 i staden

Föräldrarna och barndomshemmet

Min far var snickare och dog när jag bara var 8 år. Då fick mor klara oss 6 syskon ensam. Mor var född i Konga, men var far var född vet jag inte. Mor försörjde oss genom att stå på Stortorget och sälja morgonskor för 25 öre paret. Hon reste också omkring och sålde på marknader. På loven hjälpte vi barn till att tjäna pengar genom att luka betor. Vi fick 25 öre per dag för detta.

Arbetet i hamnen

När jag slutat skolan, vaktade jag kreatur hos olika slaktare tills jag var 18 år. Då arbetade jag i ett par år på bygge. Efter värnplikten – det var år 1902 – började jag i hamnen, där jag nu har arbetat i 52 år. Jag drogs till hamnen, eftersom man där kunde tjäna mer pengar än på byggnadsarbete. Och jag var inte den ende byggnadsarbetaren som flyttade över dit. De första åren var jag endast sysselsatt med kollossning, men fick senare även andra uppgifter. Under årens lopp har arbetet hunnit ändras rent fantastiskt. Förr kunde man få bära spannmålssäckar på 100 a 125 kg in i magasinerna, medan maskinerna klarar nästan allt arbete nu. Ibland var det så och så med arbete, särskilt på sommaren, då det inte kom några kolbåtar. Jag minns att det ett år inte fanns något att göra på 3 månader. Då arbetade jag och en kamrat istället på bygge. Lönen var i början 2,50 kr per dag. Nu är den uppe i minst 3,50 kr per timme. Men man arbetade mest på ackord. På en båt kunde man tjäna 30 a 40 kr om arbetet tog 3 a 4 dagar, alltså cirka 10 kr per dag. Övertidsarbete förekom var och varannan kväll, nattarbete mera sällan. På vintrarna, då byggnadsarbetet låg nere, sökte sig många byggnadsarbetare som murare och målare till hamnen. Och där behövdes extrafolk då. Jag har tyckt om att arbeta i hamnen, för det var så omväxlande och fritt.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Jag är ungtkarl och har mest bott hos släktingar. Bland hamnarbetarna var sammanhållningen god. Vi har bildat både en fotbolls- och en kappseglingsklubb där nere.

Berättare: Lars Martin Månsson, stuveriarbetare, Köpenhamnsvägen 15 c i Malmö, född 1883 i staden

Föräldrarna och barndomshemmet

Min far var snickare och både han och mor var födda i Trelleborg. Hit till Malmö kom de som unga och stannade sedan här så länge de levde. Hur det såg ut hemma kommer jag inte ihåg. Vi flyttade mycket ofta, men för det mesta hade vi 2 rum. Maten hemma var vanlig arbetarkost: sill och potatis och sådant. Förutom arbetskläderna hade man alltid en bättre kostym. Konfirmationskostymen betalade jag själv, man tjänade ju pengar redan i unga år på den tiden, för skolen var det så och så med, och när var 12 år började jag hjälpa till med lite av varje hos Malmö Stad, bära sten och sådant. Det höll jag på med fram till värnplikten, och efter denna började jag i hamnen år 1902 och stannade där tills jag pensionerades 1946. Att jag hamnade där beror väl främst på att jag hade kamrater från exercisen som jobbade där, och en bror till mig var också där. Jag arbetade mest med lossning av kol och koks, någon gång i slutet med styckegods. Under den långa tid jag arbetade i hamnen hann ju arbetet förändras en hel del. I början skedde ju allt arbete för hand. Det fanns visserligen 2 kranar när jag kom dit, men de räckte ju inte till för allt arbete. Sedan blev de rivna och det kom modernare kranar. På vintern var det särskilt mycket att göra för oss kol- och kokslossare, för då skulle ju folk ha bränsle att elda med. Däremot hade vi mindre att göra på sommaren. En sommar, det var 1917, var det många kollossare som arbetade på byggandet av

Cementgjuteriet. Arbetstiden var ungefär densamma hela tiden, mot slutet var den förstås 1 timme kortare. Däremot ändrade sig arbetslönerna mycket. De första åren tjänade man 4,50 kr om dagen. Man kunde förstås också arbeta på ackord, som då räknades per mått kol. Nu räknas ju ackorden per ton kol. Övertidsarbete betalades med 50 % mer. I början var det inte så mycket förstås. Nattarbete förekom ibland förr, men ganska sällan. Det kunde vara om någon båt gått på grund, att man måste ut mitt i natten på sjön och lossa den från last. Nykomlingar hade vi fasta inget emot, bara de var rejäla. Fastän man fick slita hårt, trivdes jag bra med arbetet i hamnen hela tiden.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Hemma hade jag vanligen 1 rum och kök. Längst tid bodde jag vid Ystadsgatan, där jag stannade i 20 år (skiss över lägenhet och möblering bifogad). Min hustru var anställd på Allmänna Sjukhuset, där hon städade. Bland kamraterna hade nästan alla öknamn: en kallades "Johan Toking" för han var alltid glad och livad, en annan som varit droskkusk kallades "Knegan", jag minns också en som kallades "Tynningen" för att han var så mager. Jag minns särskilt strejkåret 1908, då Amalthea, som kommit med strejkbrytare från England, blev sprängd. Men det var inga av oss fasta hamnarbetare som gjorde det, utan 3 extrakarlar som var kommunister. De satt sedan i fängelse 7-8 år, medan vi arbetade för att få ut dem, för det var ju för vår skull som de hade gjort det. Den ene reste sedan direkt till Ryssland, när han blev fri. Alla vi fast anställda arbetade bra tillsammans och vi var organiserade alla. Extrakarlarerna var förstås oorganiserade, men vi hade inget emot dem, bara det fanns arbete till alla. Vad jag känner till, så var det bara fackföreningen som jag och mina kamrater var medlemmar i, och inte någon annan förening av något slag.

Berättare: Gottfrid Sjöström, stuveriarbetare, Österportsgatan 3 a i Malmö, född 1875 i staden

Föräldrarna och barndomshemmet

Far födelseort var Hyllie och mors Svedala, men de bodde större delen av sina liv här i Malmö. En tid arbetade far i hamnen men blev sedan förman vid järnvägen. Mor arbetade på fabrik. Hemma var det alltid snyggt och rent och vi led inte precis av någon brist på mat och kläder. Som konfirmationskostym minns jag att jag hade en av fars gamla kostymer, som blivit omäandrad.

Arbetet i hamnen

När skolan var slut, var jag ett tag ute på sjön. Sedan värvade jag mig vid 17 års ålder men stannade inte där så länge. Efter det var jag en tid vid järnvägen. När jag började arbeta i hamnen på västra kajen år 1900, var det för att jag där hade en hel del kamrater. Av mina andra kamrater från tidigare år tog de flesta värvning och stannade sedan där. Min arbetsuppgift i hamnen var först enbart kollossning, men efter 1924 blev det även styckegodslossning. Det året slogs nämligen Stuveribolaget och Malmö Dragarelag samman, som tidigare skött om kollossning respektive styckegodslossning. Vid kollossningsarbetet var jag mätare, dvs jag stod nere i lastrummet och mätte upp kolen i en sorts balja, som rymde 1 ½ hektoliter. Dessa baljor var cirka 75 cm höga och fyrkantiga. Vid sidan om mig stod en påhuggare och hakade baljan på vinschen. Uppe på däck hakades baljan av av en avbärare och sedan rullades baljans innehåll av en rullare in på tomten, dvs

upplagsplatsen. Rullaren använde sig av en skottkärra, men jag vill minnas att kolen bars ibland på den tiden, då min far arbetade i hamnen. När sedan maskinerna kommit, hade vi bara att skyffla fram kolen till gripskopan. På sommaren fanns det inte så mycket att göra i hamnen. Då gick jag ut på luffen och arbetade lite då och då på någon bondgård.

Redan när jag började arbeta i hamnen, fanns det både ackord och daglön, beroende på vad som lossades. Stenkolslossning var alltid på ackord, och för mindre gods fick man daglön. Pengarna utbetalades till att börja med varje dag, men senare endast en gång i veckan. Arbetstiden var i början från kl 6 f m till kl 18 e m med 1 ½ timmes middag och en paus på förmiddagen samt en på eftermiddagen. Senare skars ju arbetstiden ner betydligt. Övertidsarbete var det för jämt, nattarbete mera sällan. Till hamnen sökte sig många olika sorters folk, men jag vill minnas att det mest var soldater. Om de accepterades eller ej, berodde på hurdana de var. Jag har trivts mycket bra under den här tiden, särskilt med kollossningen, eftersom jag var mest van vid den.

Bostadsförhållanden, kamrater och fritid

Den längsta tiden har jag haft mitt hem här vid Österportsgatan, där jag bott sedan 1936 med min hustru och våra 2 barn (skiss bifogad). Min hustru har hjälpt till att tjäna pengar genom att arbeta som städerska på posten. Med sammanhållningen mellan kamraterna var det både si och så. Var och en gick mest för sig, men var man tillsammans då bara söps det.